

ACC. N:R M. 15064: 1-6.

Landskap: Skåne Upptecknare: Karl Ahlsson, Lund
Härad: Bara Berättare: " " "
Socken: Kerishög Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1960 Född år 1881 i Kerishög

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nystan och härvor. s. 1-6.

LuF 115

15/10-60

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 15064: /

L.U.F. 115

Nystan och Härvor.

Nystan.

I mitt barndomshem nystade man sällan i stort. Det gjorde man endast, då det förekom småsladdar garn, som man inte hade användning för för tillfället. I så fall satt rullen kvar på spinnrocken. Det förekom endast en nystningsmetod. Man nystade först några trådar i ring, vek denna i en 8:a och nystade sedan på den. Eller också tog man en pappersboll och nystade på den. Man höll då utgångsbollen mellan vänstra handens långfinger och tumme och framsköt vridningen av det påbörjade nystanet med vänstra pekfingeret under nystningens gång. Man fick då ett vanligt rundnystan.

Man kunde också nysta på en nystningspinne och fick då ett cylindernormigt s.k. ankarnystan. Vi hade visserligen en sådan nystningspinne, prydligt svarvad och ornamenterad, men jag såg den icke användas, utom om mor möjligen demonstrerade den för mina systar.

När man skulle laga seldon och göra beck-rispor (tjocka beck-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

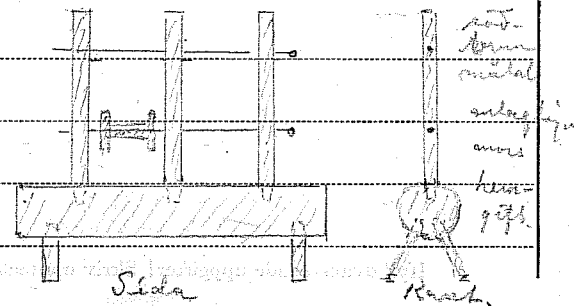
uf 115
1

trådar), fäste man hamptrådändan i vänstra tummen, lindade den ner om armbågen, genom tumgreppet, ner om armbågen, genom greppet mellan pekfingeret och långfingeret, ner om armbågen, genom greppet mellan långfingeret och ringfingeret, ner om armbågen, genom greppet mellan ringfingeret och lillfingeret, ner om armbågen och tillbaks till tumgreppet. Detta gjorde man så många omgångar, som man ville ha enkla trådar i beck-rispan, vanligen 4-5 gånger. Sedan skar man av alla trådarna vid tumgreppet och tog rispen av armen grepp efter grepp. De snärjdes aldrig. Sedan snoddes rispen och beckades.

Härvning.

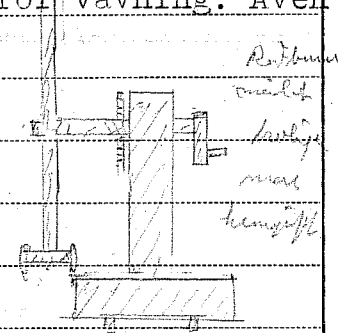
Fig. 1-4 eller liknande fanns icke i mitt barndomshem. Redskap, liknande fig. 5-6, hade vi däremot, men dem kallade vi haspa och fig. 7 härva. Vidare hade vi varpa.

Ibland behövde man tvinna garnet. Då satte man rullarna i ett s.k. rullställ. Det vi hade bestod av svarvade delar och såg ut så här och rymde 4 rullar. I detta satte man då så många rullar, som man ville ha trådar sam-

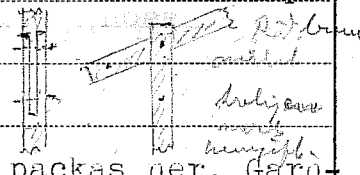

mantvinnade, och lät dem löpa samtidigt.

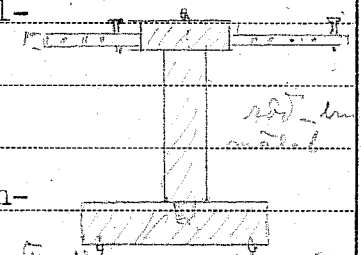
Det var nödvändigt att haspa garnet ur rullarna för att kunna förvara det nerpackat, tills det behövde tas upp för vävning. Även haspan bestod av svarvade delar. Den bestod av en tjock rund fotskiva, kanske $\frac{1}{2}$ m i diameter, vilande på 4 små fotknappar. Därifrån utgick en tjock pelare. Genom denna gick axeln från veven till vingarna. Strax under axeln mot vingsidan satt en liten rörlig trissa med ett visst antal, kanske 60, kuggar. Dessa grep in i en gängskärning på axeln. Varje gång axeln gick runt, drevs trissan fram en kugg. På ett ställe på trissan satt indrivet ett spik, som en gång på varje kringvridning av trissan rörde vid en ståltråd på pelaren och därigenom åstadkom en knäppning. När man hörde den, stannade man haspan och knöt en grov tråd om de sålunda haspade trådarna. Vid nästa knäppning lade man samma tråd över de nu haspade trådarna och knöt till på samma sätt o.s.v. Varje sådan knytning kallades troligen ett tal eller något sådant. När man haspat ett bestämt eller ett lämpligt

antal tal, knöt man det hela samman, tog det av haspan och kallade
det ett stycke. Man ville nog ha alla styckena lika stora för att
kunna någorlunda jämnt fördela dem på de olika härvorna vid varp-
ningen. Den ena vingen var delad på mitten och kunde vikas, varigenom stycket lössnade och kunde lätt tas av, vikas i 8-formade stycken och packas ner. Garn-
ringen torde kanske ha varit omkr. 2 alnar eller omkr. $\frac{1}{2}$ aln mel-
lan 2 vingarmsspetsar.

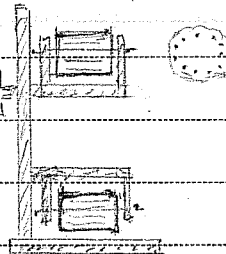

När det sedan blev tid att väva garnet, måste man härva det.
Man tog då ett garnstycke på en vinga. Den ena hade en fot, lik
haspans samt en därifrån uppåtstående pelare. Denna var i den tvär-
huggna toppen försedd med en järntapp. På denna tapp satt den
egentliga vingdelen. Denna bestod av ett central-
stycke omkr. 4 tum i diam., vari intappats 5 st
vingar. Varje vinge var försedd med ett er-
forderligt antal hål. I ett av dem sattes en pin-
ne på ett lämpligt avstånd från centralstycket,
och omkring dessa pinnar lades garnstycket. Den kunde därför an-

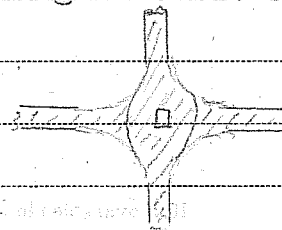
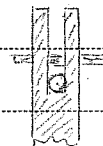

vändas till vilken storlek på garnstycket som helst. Denna vinga, som var bäst, tog emelltid stor plats i rummet.

Den andra vingan bestod av tvenne pinncylinrar över varandra på en pelare med en brädfot. Den nedre cylindern satt fast, men den övre kunde höjas och sänkas genom att dess axel gick genom en utskärning i pelaren och kunde skruvas fast där på ett lämpligt avstånd från den nedre cylindern. Garnstyckena var nämligen av olika ringstorlek, beroende på om de köpts eller tillverkats hemma.

Från en av dessa härvades garnet. Vår härva hade far själv gjort. Dess fot var tämligen lik fig. 7. Men de upprättstående pelarna hade stöd. Vevlagret närmast vevan var inskuret uppifrån och fastlåst med en pinne. Men det bortre var som på fig. 7. Härvan var icke som på fig. 7 i ett stycke, utan de var gjorda var för sig. Axeln var en enkel 4-kantig träaxel. På denna trädde härvan. Härvarmarna var skurna halft i halft och såg ut så här. Till vår härvstol hörde 4 härvor.

När man sedan skulle varpa, ställde man upp så många härvor, som man ville köra med samtidigt, beroende på hur många trådar man ville ha i varje vävskedsrör.

Varpan var en upprättstående spindel, träd på en axel utan fot, något lik härvan, med ävenledes 4 korsarmar. Korsarmarna var emellertid sammansatta 2 och två. Dessa två delar var i korsningen skurna halft i halft, men så, att de kunde lyftas ur skärningen och slås samman, men ej skiljas åt, utan förvaras sammanslagna, när de ej användes.

Mellan korsarmarnas ytterstänger var, om jag minns rätt, 5 kvarter, en s.k. varp-aln. Denna skulle förmodligen motsvara en vävnads-aln.

Alla dessa slags redskap var, såvitt jag kan förstå, absolut nödvändiga i hem, där man spann och vävde.

Redskapen har skänkts till Bara härads hembygdsförening.

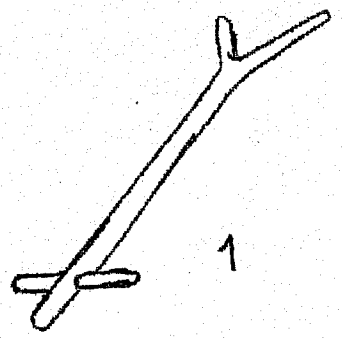
För att kunna erinra mig det här relaterade, har jag måst använda dåtida uttryck.

.ooo.

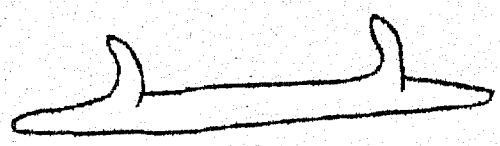
R. H. H. H. H. H.

6

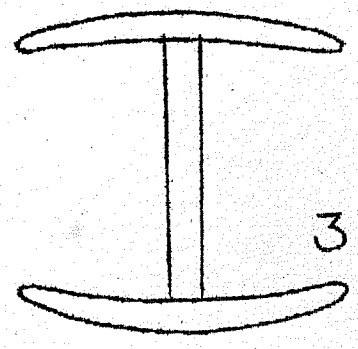
6

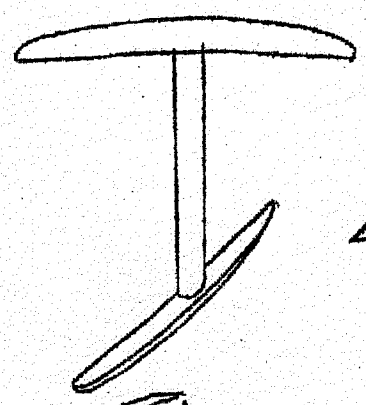
1

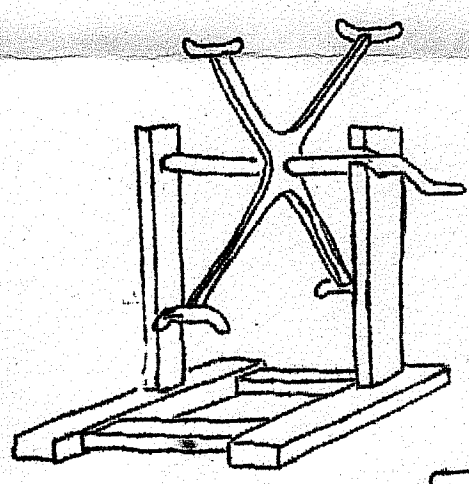
2

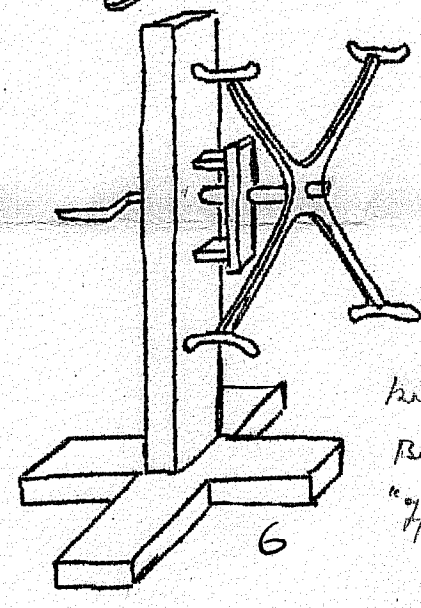
3

4

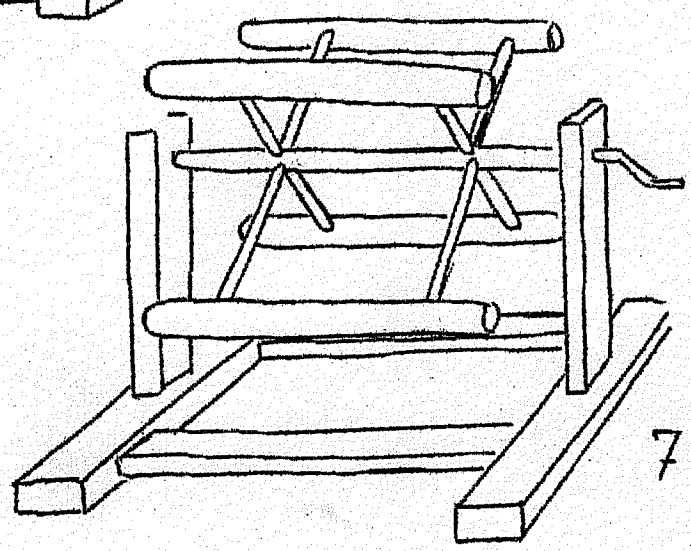

5

6

Fig 5-6
 kallnes i stenslöt
 Rens härad, Skåne.
 "Herspan."

7

Nr. 7 återkom
 "Härra", "Härra"
 "Härra"
 R. A.